

szágot vagy eleve külföldi fogságban voltak. A szovjet megszálló csapatok parancshatárosa és az internáltak is nagy mértékben érintettek a települést. Az 1946-os elűzésről pedig azok sem voltak biztonságban, akik az 1941-es népszámlálásnál magyar nemzetiségűek, de német anyanyelvűek mondták magukat. Az itthon maradt németek nem érezhették magukat biztonságban, állandó fenyegetettségben éltek sokakat az Andrássy út 60-ba vittek, sőt arra is volt példa, hogy újabb személyeket szedtek össze kitelepítés céljából a mentesítő okmányok teljes figyelmen kívül hagyásával. A visszaemlékezés egyértelművé teszi, hogy a második, 1947. nyári elűzés elsősorban azt a célt szolgálta, hogy a gazdaság, nagyobb vagyonnal rendelkező, még ki nem tűzött németek földjét megszerezze, elhódozzák. Így került sor Eigner bró családjának kitelepítésére is Németország szovjet ellenőrzésű zónájába, a későbbi NDK-ba. A hazilegálisai végző partizan egyszerűen szétépte az Eimerek mentesítő okmányait... Eimer Györgyné visszaemlékezése számos olyan életképet, sorsot villant fel, mely gazdagítja a hazai nemetség memóriájától, életmódjáról és szokásairól kialakult képet.

A negyedik rész azokat a visszaemlékezéseket, cikkeket, dokumentumokat foglalja körébe, amelyeket kitelepített németek jegyeztek le budapesti elűzésükről, valamint a Németországban kezdtet új életükről. Az összehalásában helyet kapott az a rajzoldkumulum, melyet az 1946-os elűzésük az alig tizenkét évesendős Josef Grösz készített azokról az eseményekről, amelyeket a kitelepítésük a budapesti bevonulástól a Németországba való megérkezésig. Rajzos ábrákkal teli levelet 1946. február 11-én Ira Heinsheinhöl a budapesti plébánosnak. A visszaemlékezők részletesen leírják azokat az eseményeket, ahogyan Budapestről kitelepítettek öket: emlékek azonos tendenciát és pontokat mutatnak a Budapestről maradtakat beszámolóival. Az események kiegészülnek azokkal a bevonulásokkal és kezdeti érzésekkel, amelyek a kitelepítettek szállítására szolgáló marhavagonokban való keserves utazás terhatás és a Németországban való fogadás és megtelepedés gyakran fűdalmas emléket elevenít fel. A kitelező németeket először barakkokban helyezték el, csak igen lassan sikerült egzisztenciát teremtenik új hazájukban. Többen korábbi mesterségeiket folytatták: így tet a budapesti Deigner-család is, amely a fésülésképző mesterséget vitte tovább új lakóhelyén.

A kitelepített németek visszaemlékezési köztörténet helyet kapott a megfigyelt, de jogank mellett kiálló elűzött németek 1950-es stuttgarti nyilatkozata, valamint Wolfgang Schäuble, volt német belügyminiszter 1995-ös megemlékezése.

A közel 200 oldalas, a budapesti elűzés 60. évfordulója alkalmából megjelent kényvevi kötet méltó emléket állít a jogtalanul és ártatlanul külföldre hurcolt magyarországi németeknek. Gazdag képanyaga – melynek nagy része a budapesti Andreas Ritter 1930-as években készített fotógyűjteményéből való – színesíti és általánosítja a mű mondanivalóját. Képeivel betekintést nyújt a települési hátköznapjaiba és ünnepeibe. A beszámolók és visszaemlékezések emberközelivé teszik a 60 éve átelt tagéleket és elemezt teszik az egykori történéseket. Ugyanakkor hiányuk tekintve a képeken látható személyek beazonosíthatóságát, képaláírásuk mellőzi a konkrétabb információkat, holott erre nagy szükség lenne a későbbi kutatások megkönnyítése céljából. A budapesti elűzésről állg készült énykép, így a könyvben található kitelepítési fotóanyag nagy része más településeken keletkezett. A kötet gerince alapvetően elsősleg forrásokra, cikkekre és visszaemlékezésekre épül, de hiányzik belőle a dokumentumok kelő mértékű forráskritikája, rendszerezése, történeti kontextusba helyezése. Az értekes szemelvény leírásokon, szép és megrövidítő szubjektív beszámolókon túl hiányzik az a történeti keret, mely pontos hely-

történeti kutatással és tudományos igényű beszélgetéssel egészítene ki, illetve támasztana alá a visszaemlékezések gazdag gyűjteményét. Így további kutatásokra van szükség a települési kitelepítésének pontos feltárásával kapcsolatban. Ennek ellentéte olyan maradványok kötet szillett, mely bátran ököfithető a könyvekző nemzedékek számára, emlékeztetve mindazokra, akik az elűzésük hazájukat – Budapestről – elhagyni kényserültek, de hűek maradtak hagyományalkhoz, emlékeikhez.

*Oly sok gyöveghes év után
megszoktuk végre új hazánk
Leghétél mégis egy gyöveghes
hazalanságunk örök.*

(Elisabeth Neuberger-Schneider: Elűzésre, részlet
Fordította: Bradam Velu Eninger)

(Röviden mutatok -Ajt szerényen kégen, Budapest, Német Nemzetiségű Önkormányzata, Budapest, 2003.
Szerk.: Dr. Kovács Ilsewf. László)